

بررسی تغییرات هزینه‌های غیرخوراکی در طرح هزینه و درآمد خانوار ۱۴۰۰-۱۳۹۵

محدثه رضایی^۱

علی عرفاتی^۲

مقدمه

مطالعه و بررسی تغییرات الگوی مصرف خانوارها برای ارزیابی آثار سیاستهای اجرا شده توسط دولت ها، همواره مورد توجه برنامه‌ریزان و پژوهشگران می باشد. در این تحقیق برای بررسی تغییرات الگوی مصرف خانوارها از نتایج طرح هزینه و درآمد خانوارهای شهری و روستایی استفاده شده است.

یکی از پدیده‌های سال های اخیر شیوع بیماری کووید ۱۹ بود. پیامدهای همه‌گیری این بیماری همچون یک بحران، همه‌ی جنبه‌های زندگی انسان اعم از فردی، اجتماعی اقتصادی، بهداشتی، سیاسی و... را تحت تاثیر قرار داد. دولت ها در مواجهه با این بحران، کنترل و جلوگیری از پیامدهای آن، سیاست‌هایی را در پیش گرفتند. این بیماری الگوی مصرف و سطح درآمد خانوار را تحت تاثیر قرار داد. در کشور ما علاوه بر بیماری کووید ۱۹، تورم ناشی از افزایش قیمت ارز بیش از کووید ۱۹ بر اقتصاد کشور تاثیر گذار بوده است. این افزایش تاثیر سه برابری در هزینه های خانوار را در پی داشته است. هدف از تهیه این گزارش بررسی تغییرات هزینه‌های غیر خوراکی خانوار در سال‌های ۱۴۰۰-۱۳۹۵ می‌باشد.

تغییرات هزینه های غیر خوراکی و خوراکی (خارج منزل) در طرح هزینه و درآمد خانوار ۱۴۰۰-۱۳۹۵

بررسی هزینه های غیر خوراکی و خوراکی (خارج منزل) از سال ۹۵ تا ۱۳۹۸ نشان‌دهنده افزایش آن با شیب ملایم است و از سال ۹۸ این هزینه ها به صورت شتابان رشد یافته است. با توجه به اینکه تورم معضل چند ده ساله‌ی اقتصاد ایران می باشد رشد هزینه های جاری قابل انتظار هست. برای حذف اثر تورم با استفاده از اطلاعات طرح شاخص قیمت مصرف کننده‌ی مرکز آمار ایران هزینه های غیر خوراکی را با تقسیم هزینه های جاری به شاخص قیمت در همان سال به قیمت ثابت تبدیل شده است. (جدول ۱)

جدول ۱- متوسط هزینه های غیرخوراکی و خوراکی (خارج منزل) خانوارهای شهری و روستایی (هزار ریال) ۱۳۹۵-۱۴۰۰

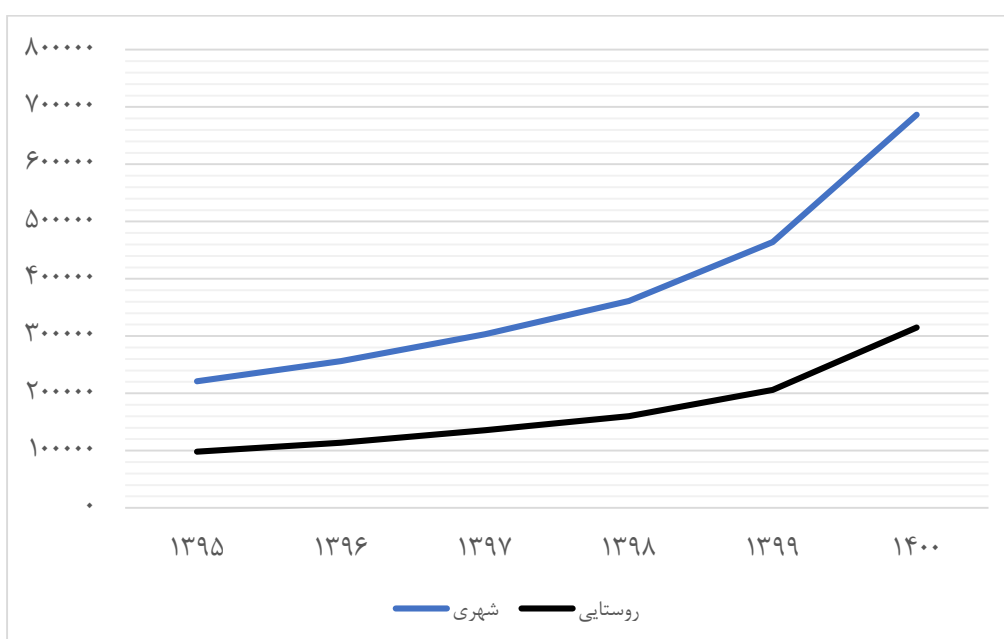
سال	شهری	روستایی
۱۳۹۵	۲۲۰۹۶۴	۹۸۲۸۵
۱۳۹۶	۲۵۶۲۳۶	۱۱۳۶۹۶
۱۳۹۷	۳۰۳۲۰۰	۱۳۵۷۵۳
۱۳۹۸	۳۶۱۳۱۰	۱۶۰۱۹۲
۱۳۹۹	۴۶۳۹۳۲	۲۰۵۷۵۹
۱۴۰۰	۶۸۶۷۲۵	۳۱۴۸۵۴

۱. کارشناس اجتماعی خانوار-دفتر جمعیت، نیروی کار و اقتصاد خانوار

۲. کارشناس اجتماعی خانوار- دفتر جمعیت، نیروی کار و اقتصاد خانوار

هزینه‌های غیر خوراکی خانوارهای شهری در سال ۱۳۹۵ حدود ۲۲۰۹۶۴ هزار ریال بوده که این رقم در سال ۱۴۰۰ به رقم ۶۸۶۷۲۵ هزار ریال رسیده است. این هزینه‌ها در خانوار روستایی در سال ۱۳۹۵ حدود ۹۸۲۸۵ هزار ریال و در سال ۱۴۰۰ به رقم ۳۱۴۸۵۴ رسیده است. هزینه‌های غیر خوراکی خانوارهای شهری از سال ۱۳۹۵ تا ۱۴۰۰ حدود ۳٫۱ برابر و این رقم در خانوارهای روستایی حدود ۳٫۲ برابر افزایش داشته است. (جدول ۱ و نمودار ۱)

نمودار ۱- متوسط هزینه های غیرخوراکی و خوراکی (خارج منزل) خانوارهای شهری و روستایی ۱۳۹۵-۱۴۰۰

شاخص قیمت:

این شاخص هزینه ی خرید سبدي از کالاهای ثابت که معرف خرید مصرف کنندگان شهری است را اندازه گیری می کند.^۳

جدول ۲ شاخص قیمت کالاهای غیرخوراکی خانوارهای کشور به تفکیک سال و گروه های عمده بر مبنای سال پایه ۱۳۹۵ مرکز آمار ایران را نشان می دهد. در نمودار ۲ شاخص قیمت سال های ۱۳۹۵ تا ۱۴۰۰ را مشاهده می کنیم.

جدول ۲- شاخص بهای کالاها و خدمات مصرف کننده کل کشور ۱۴۰۰-۱۳۹۵

سال						گروه‌های کالا و خدمات
۱۴۰۰	۱۳۹۹	۱۳۹۸	۱۳۹۷	۱۳۹۶	۱۳۹۵	
۳۵۴,۱	۲۵۲,۶	۱۸۵,۱	۱۳۷,۳	۱۰۸,۲	۱۰۰,۰	شاخص کل
۴۶۵,۴	۳۳۲,۱	۱۷۱,۷	۱۳۰,۷	۱۰۶,۸	۱۰۰,۰	۱- کالاهای غیر خوراکی و خدمات
۳۱۲,۴	۲۷۴,۴	۱۹۷,۸	۱۳۷,۵	۱۰۶,۱	۱۰۰,۰	۲- پوشاک و کفش
۴۱۵,۲	۱۹۴,۳	۱۵۵,۱	۱۲۵,۳	۱۰۷,۳	۱۰۰,۰	۳- مسکن، آب، برق، گاز و سایر سوختها
۴۸۳,۰	۳۲۹,۶	۲۲۵,۰	۱۵۰,۷	۱۰۵,۴	۱۰۰,۰	۴- مبلمان و لوازم خانگی و نگهداری معمول آنها
۲۸۴,۷	۲۰۵,۴	۱۵۸,۱	۱۲۵,۶	۱۰۷,۲	۱۰۰,۰	۵- بهداشت و درمان
۴۴۵,۷	۳۲۴,۳	۱۹۵,۹	۱۳۳,۴	۱۰۴,۹	۱۰۰,۰	۶- حمل و نقل
۱۸۱,۷	۱۷۰,۸	۱۴۶,۷	۱۲۷,۱	۱۰۳,۱	۱۰۰,۰	۷- ارتباطات
۴۴۷,۶	۳۱۹,۹	۲۲۴,۵	۱۵۴,۳	۱۰۷,۵	۱۰۰,۰	۸- تفریح و فرهنگ
۲۴۲,۰	۱۹۳,۷	۱۵۹,۳	۱۳۰,۸	۱۱۱,۳	۱۰۰,۰	۹- آموزش
۳۸۱,۲	۲۳۶,۰	۱۸۲,۰	۱۲۹,۹	۱۰۶,۸	۱۰۰,۰	۱۰- هتل و رستوران
۳۸۶,۰	۲۷۴,۲	۱۹۹,۵	۱۴۵,۴	۱۰۷,۹	۱۰۰,۰	۱۱- کالاها و خدمات متفرقه

با توجه به شاخص کل گروه کالا و خدمات از سال ۱۳۹۵ تا سال ۱۴۰۰ شاخص کل حدود ۳,۵ برابر افزایش داشته است.

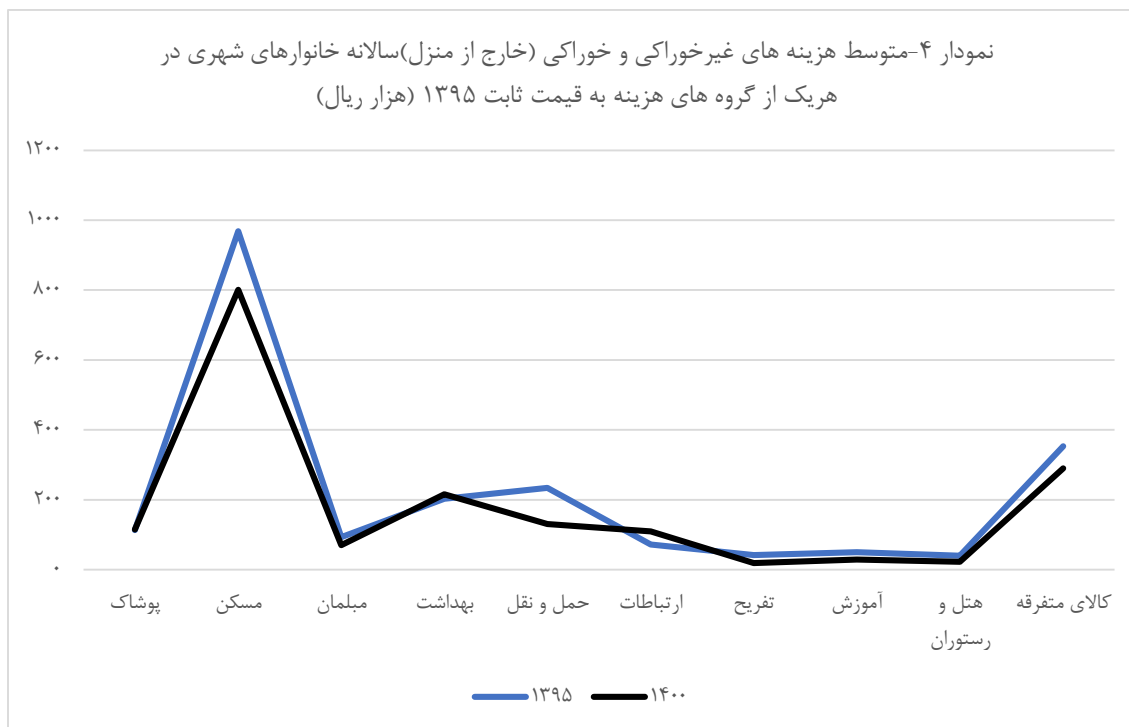
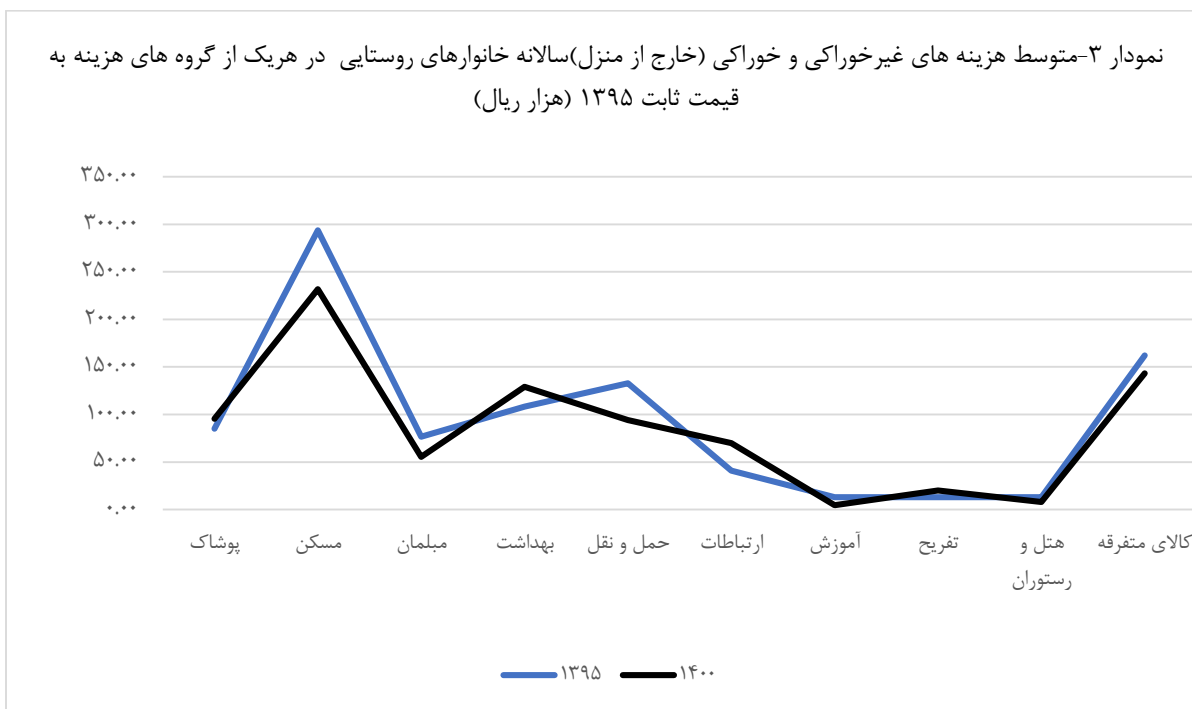
نمودار ۲- شاخص قیمت مصرف کننده کل کشور سال ۱۴۰۰

با توجه به نمودار فوق بیشترین افزایش شاخص قیمت در سال ۱۴۰۰ نسبت به سال ۱۳۹۵ به ترتیب مربوط به گروه مبلمان و لوازم خانگی و نگهداری معمول آنها با ۴۸۳ سپس کالاهای غیر خوراکی و خدمات با ۴۶۵ و تفریح و فرهنگ با ۴۴۸ می‌باشد.

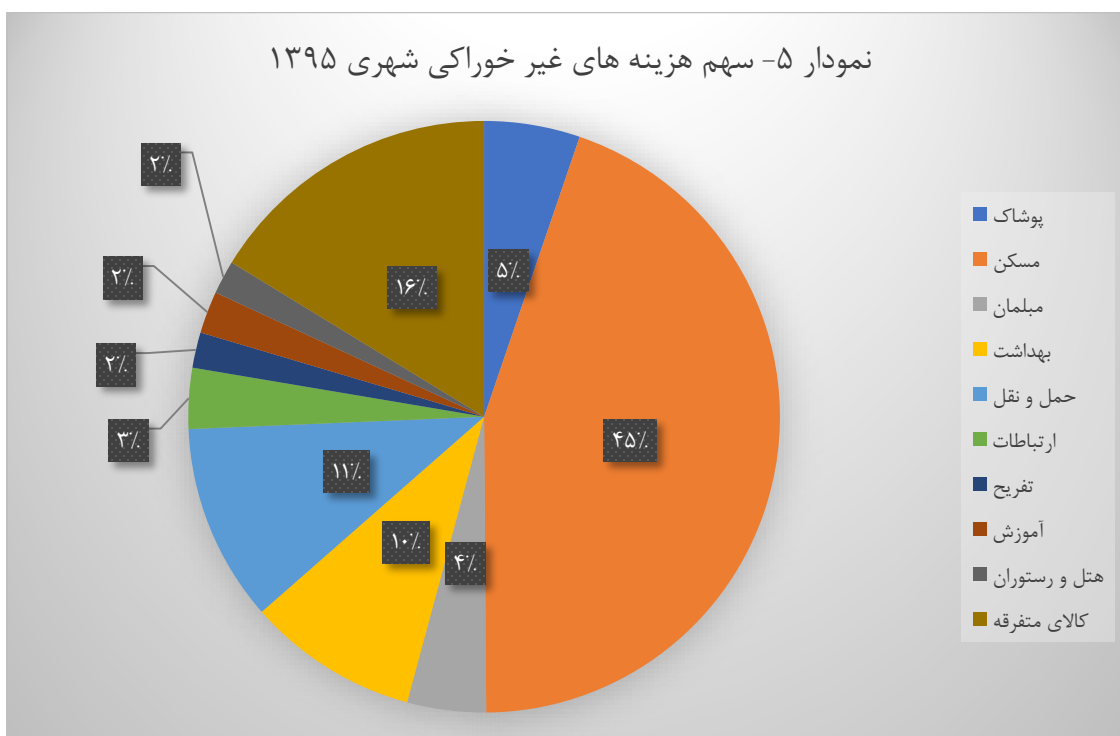
همچنین کمترین افزایش شاخص قیمت در سال ۱۴۰۰ نسبت به سال ۱۳۹۵ مربوط به ارتباطات با ۱۸۲ و آموزش با ۲۴۲ بوده است.

با استفاده از جدول ۲ هزینه های غیرخوراکی در نقاط شهری و روستایی را به قیمت ثابت تبدیل کرده و حاصل آن نمودارهای ۴ و ۳ می باشد.

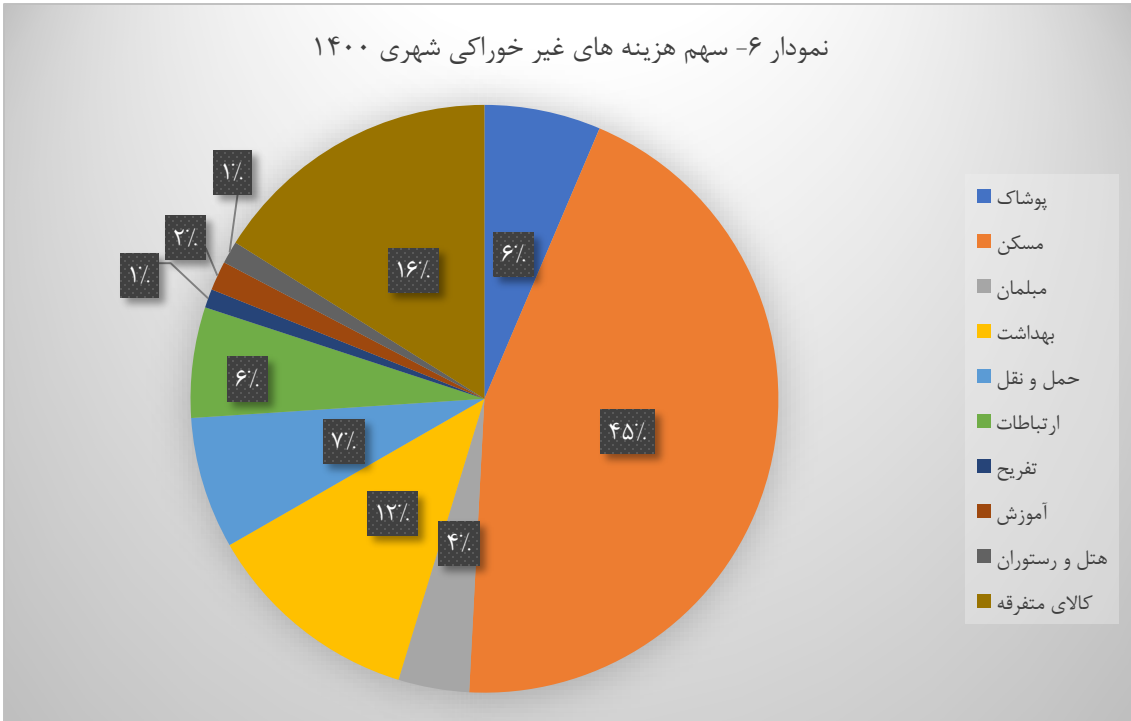

همانطور که نمودارهای ۳ و ۴ نشان می‌دهد هزینه های غیرخوراکی خانوارهای شهری و روستایی به قیمت ثابت درسال ۱۴۰۰ افزایش داشته است. این هزینه در برخی زیر گروه ها کاهشی و در برخی افزایشی بوده است این تغییرات همانطور که انتظار می رفت به دلیل شرایط موجود مانند محدودیت های اعمال شده برای کنترل همه گیری بیماری کووید ۱۹، قرنطینه خانگی، دورکاری و.. بوده است. برای بررسی دقیق تر این تغییرات با تقسیم سهم هزینه ها به قیمت ثابت، نرخ تورم را از هزینه ها حذف کرده و می بینیم که این کاهش در اغلب هزینه ها به جز بخش بهداشت و درمان مشاهده می شود. علت کاهش هزینه ها نیز به دلیل افزایش شدید تورم و به تبع آن کاهش قدرت خرید خانوارهاست. در نتیجه اگر هزینه ها به قیمت ثابت تبدیل شود، کاهش هزینه ها را شاهد هستیم. لازم به ذکر است بخش مسکن در طرح هزینه درآمد به صورت قیمت اجاره مسکن لحاظ می شود نه قیمت خرید آن.

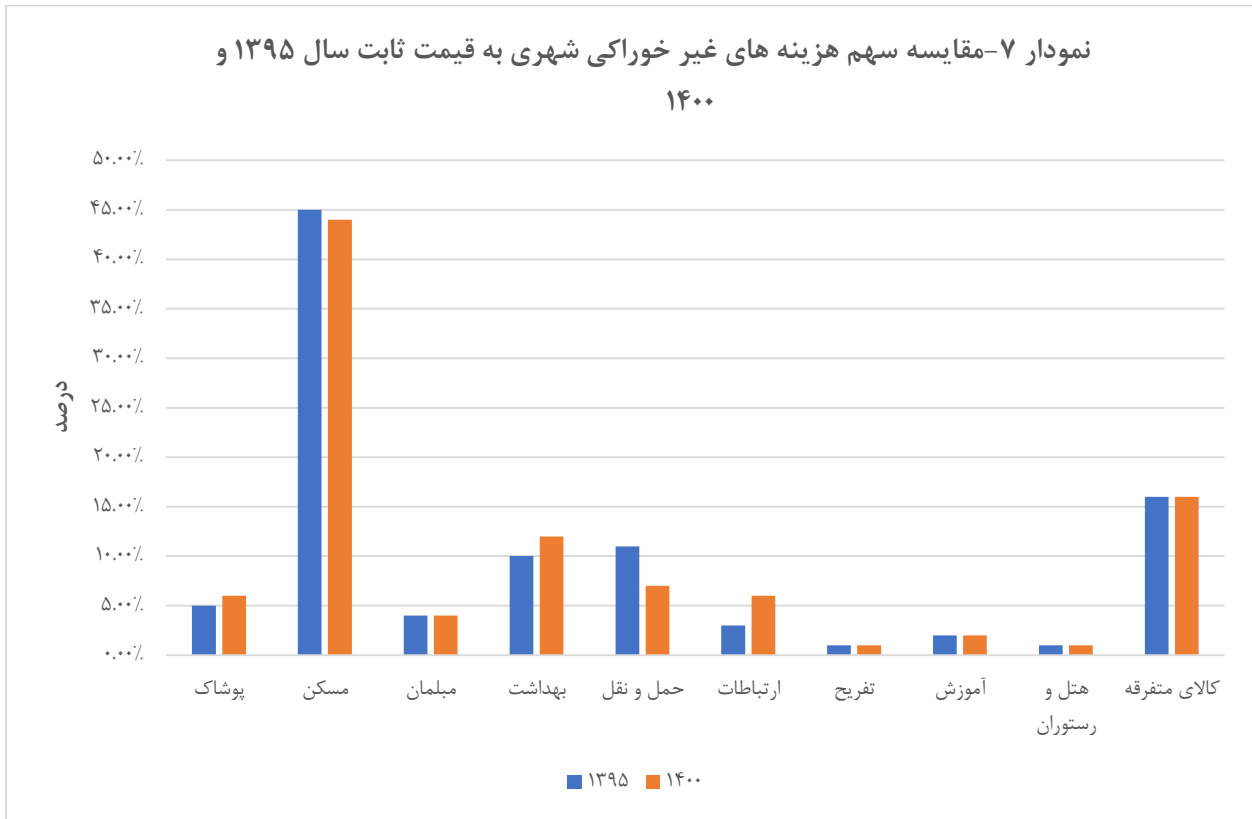
نمودارهای زیر سهم هزینه های غیرخوراکی به قیمت ثابت ۱۳۹۵ را در سال های ۱۴۰۰ و ۱۳۹۵ نشان می دهد.

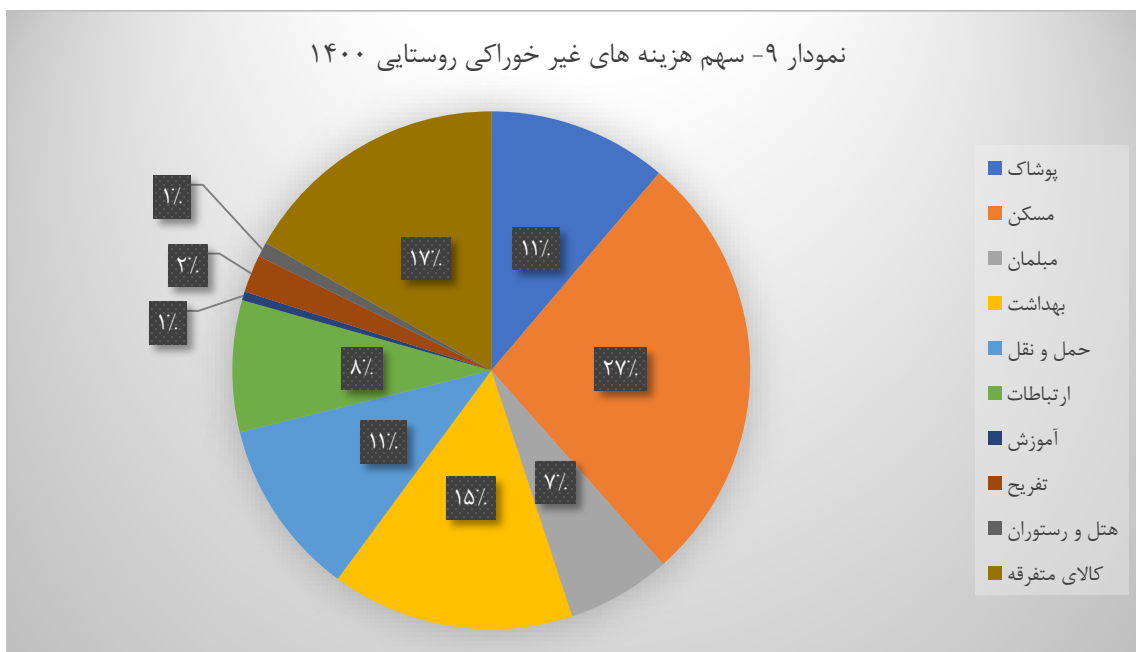
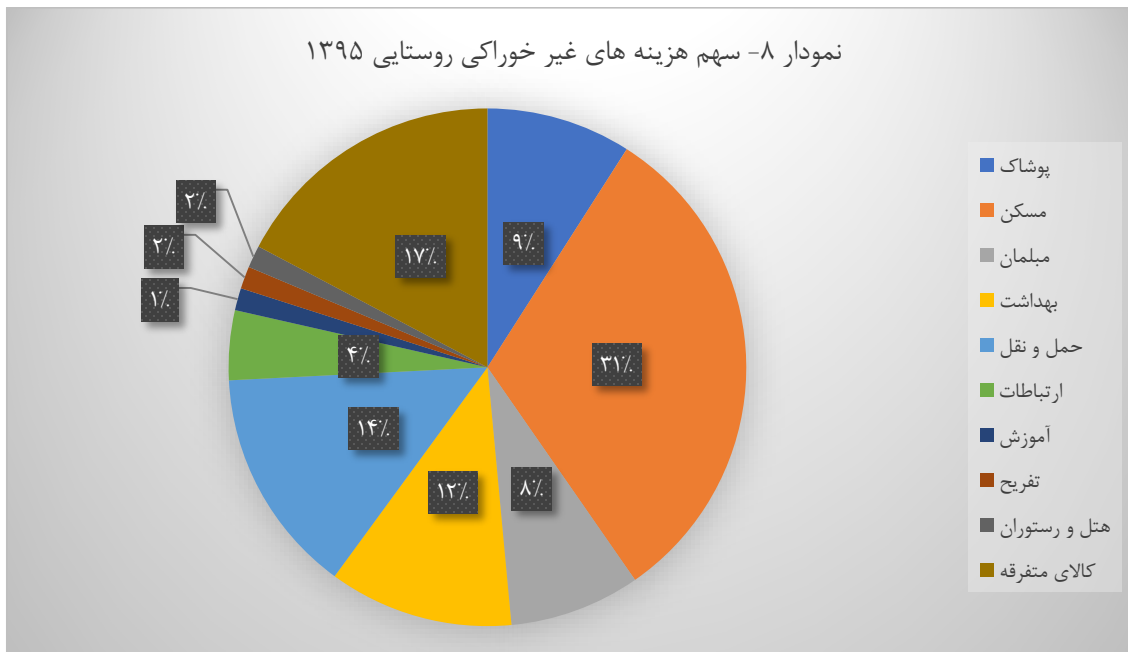
نمودار ۶- سهم هزینه های غیر خوراکی شهری ۱۴۰۰

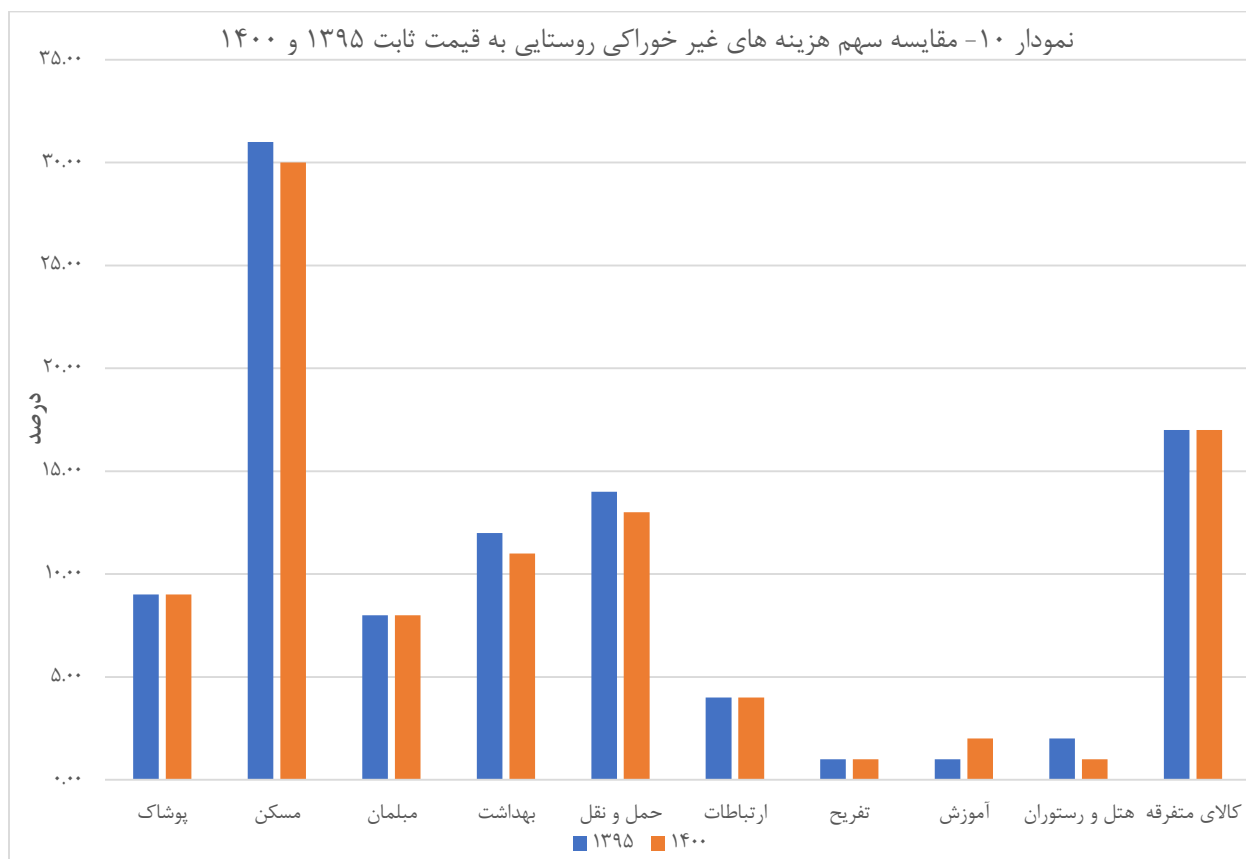

نمودار ۷- مقایسه سهم هزینه های غیر خوراکی شهری به قیمت ثابت سال ۱۳۹۵ و ۱۴۰۰

نمودارهای ۵ تا ۷ نشان می دهد که سهم هزینه های بهداشت و درمان نسبت به کل هزینه های غیر خوراکی در نقاط شهری از ۱۰ درصد در سال ۹۵ به ۱۲ درصد در سال ۱۴۰۰ رسیده و افزایش یافته است. همچنین سهم حمل و نقل در سال ۱۴۰۰ نسبت به ۱۳۹۵ کاهش داشته است. سهم ارتباطات آن نسبت به سال ۱۳۹۵ به دلیل آموزش های غیر حضوری در زمان کووید ۱۹ افزایش داشته است.

با مقایسه نمودارهای ۷ تا ۱۰ در نقاط روستایی می بینیم که سهم هزینه های بهداشت و درمان نسبت به کل هزینه های غیر خوراکی در نقاط روستایی نیز همانطور که انتظار می رفت، به دلیل شیوع بیماری کووید ۱۹ از ۱۳ درصد در سال ۹۵ به ۱۵ درصد در سال ۱۴۰۰ رسیده است. سهم ارتباطات نیز نسبت به سال ۱۳۹۵ به دلیل کلاس های غیر حضوری در زمان کووید ۱۹ افزایش داشته است. سهم مسکن در خانوارهای روستایی در این مدت کمی کاهش داشته است.

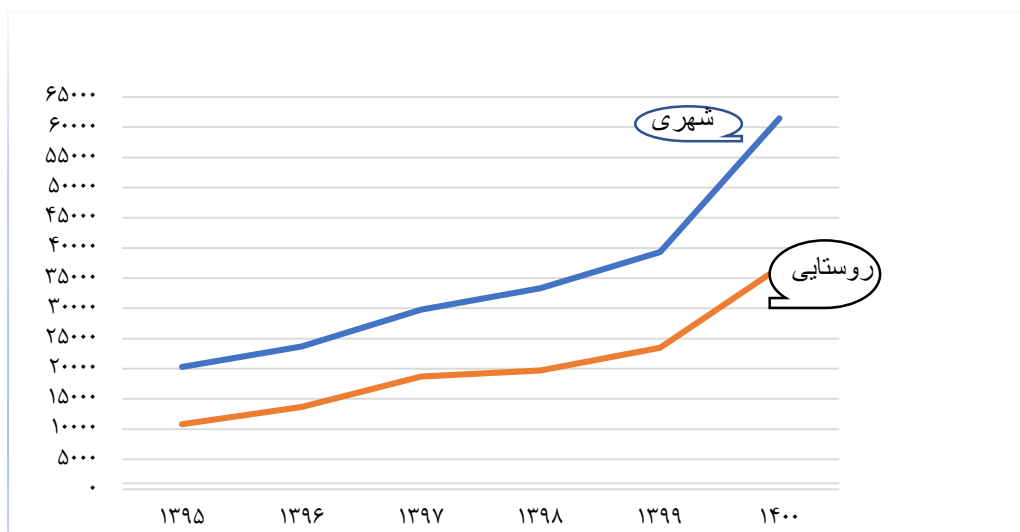
بهداشت و درمان

جدول ۳ و نمودار ۱۱ متوسط هزینه های بهداشت و درمان یک خانوار در سال های ۱۴۰۰-۱۳۹۵ را نشان می دهد. در سال ۱۳۹۵ یک خانوار شهری ۲۰۲۹۲ هزار ریال و روستایی ۱۰۸۲۳ هزار ریال برای بهداشت و درمان هزینه نموده است. این رقم در سال ۱۴۰۰ برای خانوار شهری به ۶۱۴۸۱ هزار ریال و برای خانوار روستایی به ۳۶۷۵۶ هزار ریال افزایش یافته است. افزایش برای خانوارهای شهری و روستایی حدود ۳ برابر بوده است. این افزایش تقریباً با افزایش کل هزینه ها برابری دارد. بالطبع این افزایش ناشی از تورم بالا در این سالها بوده است. علیرغم شیوع بیماری کووید ۱۹، هزینه های بهداشتی و درمانی خانوار به نرخ ثابت افزایش چندانی نداشته است. این موضوع احتمالاً به دلیل این است که بیشتر بار بودجه بهداشتی کشور در درمان کووید ۱۹ بر عهده دولت است. همچنین اکثر بیماران بستری در بیمارستان های دولتی بستری بودند و در نهایت پرداخت خانوار کم بوده است.

جدول ۳- متوسط هزینه ی بهداشت و درمان خانوارهای شهری و روستایی (هزار ریال) ۱۳۹۵-۱۴۰۰

سال	شهری	روستایی
۱۳۹۵	۲۰۲۹۲	۱۰۸۲۳
۱۳۹۶	۲۳۷۰۷	۱۳۶۳۹
۱۳۹۷	۲۹۷۵۹	۱۸۶۷۷
۱۳۹۸	۳۳۳۴۶	۱۹۷۲۹
۱۳۹۹	۳۹۳۲۷	۲۳۴۸۱
۱۴۰۰	۶۱۴۸۱	۳۶۷۵۶

نمودار ۱۱- متوسط هزینه ی بهداشت و درمان خانوارهای شهری و روستایی ۱۳۹۵-۱۴۰۰ (هزار ریال)

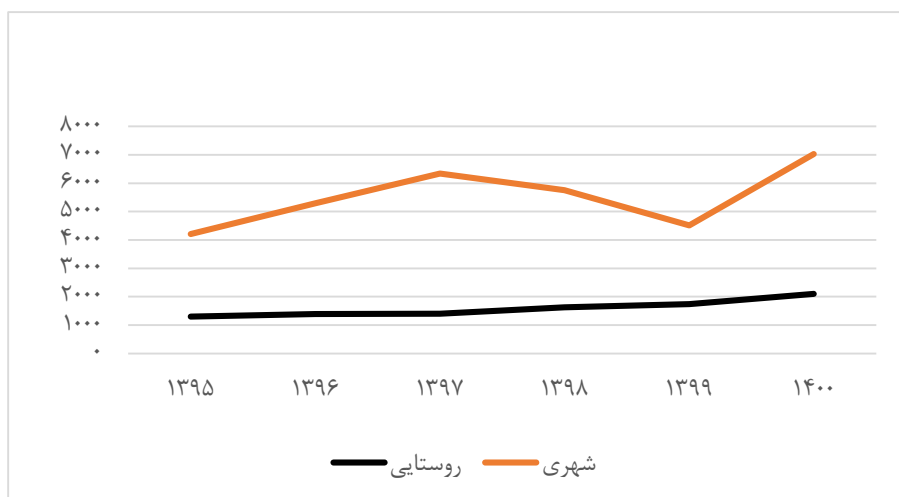
هزینه های خدمات فرهنگی و تفریحات خانوار

هزینه های خدمات فرهنگی و تفریحات خانوار شهری در سال های ۱۳۹۵ تا ۱۳۹۷ افزایشی و سپس تا سال ۱۴۰۰ سیر نزولی داشته است. اما در نقاط روستایی این هزینه ها در طول ۵ سال افزایشی بوده است. (جدول ۴ و نمودار ۱۲)

جدول ۴- هزینه های فرهنگی و تفریحات یک خانوار در طرح هزینه و درآمد خانوار ۱۴۰۰-۱۳۹۵ (هزار ریال)

سال	شهری	روستایی
۱۳۹۵	۴۲۰۶	۱۳۰۴
۱۳۹۶	۵۲۹۱	۱۳۹۲
۱۳۹۷	۶۳۳۶	۱۳۹۹
۱۳۹۸	۵۷۵۴	۱۶۲۶
۱۳۹۹	۴۵۱۳	۱۷۴۳
۱۴۰۰	۴۸۳۶	۲۰۹۸

نمودار ۱۲- هزینه های فرهنگی و تفریحات یک خانوار در طرح هزینه و درآمد خانوار ۱۴۰۰-۱۳۹۵ (هزار ریال)

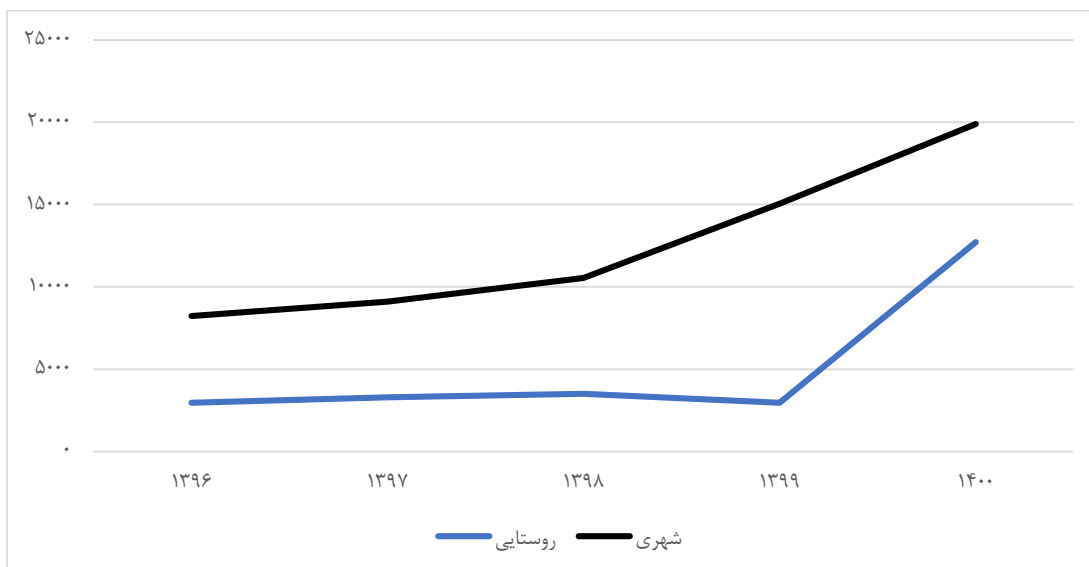
هزینه های ارتباطات خانوار

به دلیل شیوع بیماری کووید ۱۹ در سال ۱۳۹۹ و ۱۴۰۰ بسیاری از کلاس های مدارس و دانشگاهها به صورت غیر حضوری برگزار گردید. این موضوع باعث افزایش هزینه اینترنت و لوازم جانبی مثل لپ تاپ و گوشی شده است. (جدول ۵ و نمودار ۱۳)

جدول ۵- هزینه های ارتباطات یک خانوار در طرح هزینه و درآمد خانوار ۱۳۹۵-۱۴۰۰ (هزار ریال)

سال	شهری	روستایی
۱۳۹۵	۷۲۱۲	۲۳۷۸
۱۳۹۶	۸۲۲۱	۲۹۵۲
۱۳۹۷	۹۱۰۰	۳۲۸۸
۱۳۹۸	۱۰۵۳۵	۳۵۱۲
۱۳۹۹	۱۵۰۴۷	۲۹۶۰
۱۴۰۰	۱۹۹۰۵	۴۸۳۶

نمودار ۱۳- هزینه ارتباطات یک خانوار در طرح هزینه درآمد خانوار ۱۳۹۵-۱۴۰۰ (هزار ریال)

نتیجه گیری:

متوسط هزینه های غیرخوراکی خانوارها به قیمت جاری در نقاط شهری و روستایی در سال ۱۴۰۰ نسبت به سال ۱۳۹۵ افزایش یافته است. رشد هزینه های غیرخوراکی در مناطق روستایی در سال ۱۴۰۰ نسبت به سال ۱۳۹۵ حدود ۶۰ درصد و در نقاط شهری ۷۴ درصد بوده است. در نتیجه رشد هزینه های غیر خوراکی در شهرها بیش از روستاها بوده است.

به دلیل همه گیری کووید ۱۹ سهم هزینه های بهداشت و درمان در هزینه های غیرخوراکی خانوار به قیمت ثابت در سال ۱۴۰۰ در نقاط شهری ۳ درصد و در نقاط روستایی ۲ درصد افزایش یافته است. همچنین رشد این هزینه نسبت به سال ۹۵ در نقاط روستایی ۳ برابر و در نقاط شهری نسبت به سال ۱۳۹۵ حدود ۳,۵ برابر شده است. علاوه بر این به دلیل شیوع بیماری کووید ۱۹ در سال های ۱۳۹۹ و ۱۴۰۰ بسیاری از کلاس های مدارس و دانشگاهها به صورت غیر حضوری برگزار گردید. این موضوع باعث افزایش هزینه اینترنت و لوازم جانبی آن مانند لپ تاپ و گوشی شده است.

منابع:

نتایج تفصیلی طرح هزینه درآمد خانوارهای شهری و روستایی ۱۳۹۵-۱۴۰۰

نتایج طرح شاخص قیمت مصرف کننده خانواده های کشور ۱۳۹۵-۱۴۰۰ ، درگاه ملی آمار، جدول ۲